

יומא דנשמתא – ז' אלול

מתוך סדרת "חסידים הראשונים"

הרב החסיד המופלג בדורו

רבי שלמה גבריאל מרגליות זצ"ל מפיעטרקוב

מגדולי תלמידי מרנן רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא

(נפטר ז' אלול בשנת תרל"ד)

"הרב החסיד המפורסם" (=לשון רבנו הקדוש בעל "תפארת יוסף" זצ"ל בהסכמה לספרו של בנו) מורנו רבי שלמה גבריאל מרגליות (ראזנטאל) זצ"ל מפיעטרקוב, נולד בשנת תק"ס בערך לאביו "הרב המופלג ומפורסם בחסידות" מוה"ר יהושע העשיל המכונה "רבי העשקי" מפיעטרקוב, שהיה מגזע היוחסין ממשפחה גדולה ומיוחסת שבישראל (נין ונכד בן אחר בן של הגאון הקדוש המפורסם רבי מאיר מרגליות זצלה"ה אבד"ק אוסטראה, מתלמידי רבנו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע ובעל מחבר הספר "סוד יכין ובוועז" ושו"ת "מאיר נתיבים", שנחשב בין הגאונים המפורסמים בדורו). כמו כן התייחס אל שורה שלמה של גדולי וגאוני הדורות, כדוגמת מהרש"ל, מהרש"א, בעל "חכם צבי", הרבי ר' העשיל מקראקא, ועוד, וכמפורט בספר "נפלאות היהודי".

אביו הגדול החסיד המופלג רבי העשקי מרגליות (רוזנטאל) מפיעטרקוב, נמנה על התלמידים מסתופפים בצל קדשו של הגאון האלוקי "היהודי הקדוש" מפשיסחה, ולאחר פטירתו הסתופף בצל רבותיו הרב הקדוש הרבי ר' בונם מפשיסחה, והרבי הזקן מקאצק זי"ע. נפטר ביום כ"א שבט שנת תר"ח, ומנוחתו כבוד בעיר פיעטרקוב.

בכור ההיתוך ששמו "פשיסחה"

בתחילת בואו של רבי שלמה גבריאל לפשיסחה, והוא עודנו אברך צעיר לאחר חתונתו, מצביע עליו הרב הקדוש הרבי ר' בונם זי"ע בפני מקורביו והפליג בשבחיו, כשתוך הדברים נענה ואמר: "דעו לכם, האברך הזה הינו המיוחס הגדול שבפולין! מני אז, הוא מצווה לבנו הרב הקדוש רבי אברהם משה (שהיה אז אברך עדיין) להתרועע עמו ולהיות איש חברתו, למען תהיה עבורם לתועלת.

לא איש חסיד וירא אלוקים כרבי שלמה גבריאל, יבזבו זמן עבור עניינים שוליים כ"יחוס" ודומיו, מה עוד שכור ההיתוך ששמו "פשיסחה", ששמו הולך לפניו בכל רחבי

עולם החסידות, רחוק מלפנק את באי שעריו ולחלוק "כבוד" למכובדים. מסביב מסובים אריות שבחבורה, לביאים ונמרים בתורה ובחסידות, חסידים ואנשי מעשה. עוסקים בחשבוננו של עולם, יושבים ומשננים בנגלות ובנסתרות בפרישות וביראת חטא, ובו בזמן מנקרים כל גידיהם לשם שמים. מעמיקים לחקור בנבכי הנפש, בכדי לשעבד מידות נפשם ומאוויי לבבם הכמוסים והנסתרים, לעבודת הבורא, תוך פישוט עקמומיות שבלב. גדולים, ענקי רוח וחקרי לב, חריפים ו"עובדים", אשר רבים מהם הפכו ברבות הימים להיות גדולי מאורי וצדיקי הדור – יושבים כאן בבית מדרשה של "פשיסחה" אשר שם ביתם, עושים בה שבועות וחודשים תמימים, מבלי שים לב לזמן העובר. שקועים הם עד כלות חושיהם בתורה ובעבודה, מבלי להקדיש כל התייחסות לצורכי עולם הזה השווים בעיניהם כקליפת השום, כאפס וכאין ממש.

אף רבי שלמה גבריאל, האברך הצעיר מגזע היוחסין ואנשי השם - כמו שוכח במקום זה מכור מחצבתו, ממשפחתו ומבית אביו, כאן הוא טובל נשמתו הכמהה והשוקקת במימי הדעת של "פשיסחה". אש קודש מלהטת בסביבות בית המדרש, מאירה באור יקרות מחד, ושורפת ומבערת את שורשי הרע מאידך - בבחינת הכתוב "אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו". מעל ראשם של סגל מלאכי חבורה זו, גדול עומד על גביהם, הוא הרב הדומה למלאך ד' צבאות, המכה על קודקודם ואומר להם "גדל", פורס ומסוכך הנשר הגדול ורב האברה, מורה הדרך, הגדול שבענקים הרבי ר' בונם זצ"ל, בבחינת "באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה". מנצח בקודש על בית היוצר וכור ההיתוך לחבורת אנשי אמת, שאין להם בעולמם אלא "קודשא בריך הוא ושכינתיה" בלבד, לקיים מה שנאמר "ולדבקה בו".

אריות ונמרים, לביא וליש, מצויים כאמור בבית היוצר ששמו "פשיסחה". מבין כל אנשי מעלה אלו, מלבד בנו של הרבי הגדול, האברך רבי אברהם משה'לי הנשגב בקודש, מתרועע עמו אברך קדוש, מלא וגדוש בתורה ובחסידות, משכמו ומעלה בין תלמידי המורה הגדול, רבי מרדכי יוסף מטומשוב שמו. מסיח עמו ומחכימו בתורה ובחסידות ובדברים העומדים ברומו של עולם. "חבורת טומשוב" החריפה, שהבכיר שבה הינו הלמדן והחריף המופלג רבי מענדלי מטומשוב, "שם דבר" הינו אף בין כותלי בית היוצר המיוחד הזה, מן הראשים וראשונים בין האריות שבחבורת פשיסחה, ברבות הימים יבהיק שמו בשמי עולם החסידות כ"הרבי מקאצק". עם סגל חבורת אנשי קודש זו, מצא רבי שלמה גבריאל כמיהת נפשו השוקקת לתורה ולחסידות צרופה, ובה איווה למושב לו.

תקופת "קאצק"

ביום י"ב אלול תקפ"ח חשכו המאורות, והרבי הגדול מפשיסחה זי"ע נסתלק לשמי רום. לאחר הסתלקותו של צדיק, התפלגה העדה הקדושה לשניים: מרבית החסידים, ובמיוחד

הלומדים והחריפים שבהם, הכתירו למנהיג את הארי שבחבורה, רבי מנחם מענדל מטומאשוב, אשר זמן קצר לאחר מכן עוקר לעיר קאצק, שם הוא מכונן מחדש את חצר החסידות בהנהגת קדשו. ואלו עדה חשובה ונכבדה של תלמידים וחסידים, מקבלת עליה את מרותו של בנו הגדול של הרבי, ר' אברהם משה'לי, לרבם ואלופם, ומקום מושבו בבית מדרשו של אביו הגדול בעיר פשיסחה. הקבוצה הטומאשובית החריפה והמגובשת, נוהה בעקבות הרבי ר' מענדל'י, כשבראשם הארי שבחבורה החדשה, רבי מרדכי יוסף, שהפך ברבות הימים לרבי הגדול מאיזביצא.

אף בקאצק, בה נתגבשה מחדש החבורה הקדושה והעילאית, נתבצר במשך הזמן לרבי מרדכי יוסף מעמד מיוחד, כאיש אימונו ובן עירו הקרוב ביותר של הרבי, עוד מימי "בראשית" בפשיסחה. התלמיד והריע הופך עם הזמן להיות "תל תלפיות" עבור החסידים החדשים שהחלו לנהות אחר האור הגדול, כשהרבי הקדוש מקאצק בעצמו נוהג לעיתים קרובות לשלוח אליו אברכים מבקשים, חדשים מקרוב באו, בכדי לשמוע לקח מפי ידידו ורעו הגדול משכבר הימים. שיחו של הרבי הקדוש שקול ומדוד, "עמוק עמוק מי ימצאנה", וזמנו קצוב, ואלו רבי מרדכי יוסף מצדו הינו "פה מפיק מרגליות" עמוקים וטמירים. אינו חוסך בדברים, ובלשון לימודים ובהתלהבות משנן הוא בעומק ובהרחבה את מושגי החסידות המופשטים והנעלים, לחיכם של אלה שטרם זכו להרוות את צימאונם הגדול לדברי אלוקים חיים - בדברים השווים לכל נפש, כשהוא מוריד בשפתו ובלשונו נושאים גבוהים העומדים ברומו של עולם המחשבה והחסידות, מעילא לתתא, עד שהיו הדברים בהירים ונהירים, מאירים ושמחים. אף באותם זמנים תכופים שבהם הרבי הקדוש מסתגר בחדרו כפעם בפעם, הרי זה התלמיד והמקורב רבי מרדכי יוסף, שהינו 'עייל בלא בר' ונכנס לרבי בכל עת מצא, ובאמצעות השתדלותו האישית נכנסים לא אחת אל הרבי, אחר ימים ושבעות של המתנה ארוכה, רבים מן האברכים הצעירים שחשקה נפשם להתחמם מול האש הגדולה היוקדת ובווערת בשמי קאצק.

בין חבורת חסידי קאצק ושומעי לקחו של רבי מרדכי יוסף, הכרוכים אחר אמרי פיו ושיח קדשו, נמנים בין היתר אנשי מעלה ומופת כדוגמת האברך הקדוש רבי לייבלה אייגר, בנו של הגאון הנודע רבי שלמה אייגר מוורשה ונכדו של גאון הדור ופארו רבנו עקיבא איגר מפוזנא, רבי אברהם יהודה לייב מבראק, רבי חיים יהודה הלוי זילברמינץ מקוזמיר, ורבי אליהו לערמאן מעיר וויסקיט, ונוספים – אף מקומו של החסיד המופלג מימיה הראשונים של פשיסחה, רבי שלמה גבריאל מפיעטרקוב, לא נפקד ביניהם. תמיד נמצא במסיבתו הקדושה של רבי מרדכי יוסף, משים אוזנו כאפרכסת לכל הגה מאמרי פיו ושותה בצמא את דבריו, אשר המה לו למשיב נפש.

תקופת "איזביצא"

במחיצת רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע

אין פלא אפוא, כי עם חלוף מועדי קודש של חודש תשרי בשנת ת"ר, היא השנה אודותיה צוין מימי קדם בספר ה"זוהר הקדוש" כי במלאות המאה השישית לאלף השישי לבריאה "יתפתחון תרעא דחכמתא" (=יפתחו שערי החכמה העליונה), במועד זה שבו פתח לראשונה הרב הקדוש רבי מרדכי יוסף את שערי בית המדרש לרווחה בעיר 'איזביצא' - החסיד רבי שלמה גבריאל מפיטרקוב הינו מבין התלמידים הראשונים, שעזבו הכול מאחוריהם ונהו אחר הרבי הגדול מאיזביצא לארץ לא זרועה, בכדי להחל ולייסד מחדש את החבריה הקדושה, בדרכו המיוחדת, העמוקה והמאירה של הרבי הגדול. עזרים של אנשי דעת ומבקשי אמת, מבני עלייה שהם מועטים, השואפים לעלות במעלות התורה הנגלית והנסתרת, ולהבין במושכלות – נקבצו ובאו לכאן, נוהרים לשמוע לקח מפי הרב הגדול הדומה למלאך, שכל רז לא אניס ליה, פה המתגבר בתורה כנהר המושך, זולה מים עמוקים מבאר מים חיים, לרוות צימאון נפשם של אנשי אמונה, מבקשי ה' באמת בבחינת "וידעת היום והשבות אל לבבך".

בין האריות שבחבורת תלמידי איזביצא, מתבלט רבי שלמה גבריאל בחסידותו ובדרישת האמת שבו, מורשת בית "פשיסחה" ו"קאצק". רבו הקדוש, הרבי מאיזביצא, אוהבו ומעריצו עד מאד ומציין אודותיו כי "אור ייחוסו חופף על פניו", וכי ניצוצות מגדולת אבותיו גאוני ארץ משתקפות מקלסתר פניו ודמות דיוקנו. ואלו רבי שלמה גבריאל עצמו, כדרך חסידים ראשונים, אינו נפנה אל כגון אלה. אין הוא יודע כל מאומה אודות ייחוסו, ואינו עושה כל עסק מעצמו. במרץ ובחשק כדוגמת אברך צעיר ("א יונגערמאן") יושב הינו 'על התורה ועל העבודה' כאשר הייתה באמנה אתו מנעוריו ועד הנה, מתאבק בעפר רגלי רבו הגדול ושותה בצמא את דבריו הקדושים, הנאמרים בהתחדשות וברעננות ("מיט א פרישקייט"), כאשר מיום ליום גוברת נביעתם בקודש, עד כי הופכים הם ממעיין נובע לנחל שוטף מים רבים "אשר לא ספקו אילי נביות לחקוק את דבריו" (=מתוך הקדמת ספר הקדוש "מי השלוח" לרבנו הגדול מאיזביצא).

חסיד המתחסד עם קונו

רבי שלמה גבריאל, מסוג "חסידים הראשונים", זו לו מראשית דרכו שאין עושים דברים 'סתם' מתוך שגרה בעלמא, אלא כל מעשיו לשם שמים וכל דרכיו עניינים של "עבודה" הם - כאשר הסכין לראות מימי נעוריו ועד זקנה ושיבה, אצל רבותיו הקדושים מצוקי ארץ.

וכך היו משיחים זקני החסידים אודותיו:

אירע פעם מעשה, שהיה רבי שלמה גבריאל יושב בבית המדרש והוגה במשנתו. והנה מבחין הוא באחד מן הלומדים החריפים ובידו "מקטרת" (הנקרא 'פייפ'), כאשר הלה מתקרב לעמוד התפלה שעליו עומד דלוק נר של "חלב" בכדי להדליק את ה"מקטרת" בנר הדולק. מיד רץ רש"ג אליו וחסם את דרכו אל ה"עמוד", כשאינו מניח לו להדליק את המקטרת שלו בנר הדולק שבעמוד בשום פנים ואופן.

בתחילה חרה אפו של אותו למדן, אולם יודע הינו כי רבי שלמה גבריאל מן החסידים ואנשי מעשה הוא, ולבטח כוונה כלשהי יש במעשהו. מיד הרהר הלמדן ומצא, כי לבטח חש אותו חסיד לפי שאותו נר של "חלב" הוא (=העשוי משומן בעלי חיים טמאים), וממנו אין ליהנות בשאיפת עשן לתוך פיו. פנה מתוך למדנותו לעבר רש"ג, ומגיב לדבריו ברוגזת מה:

"ר' שלמה גבריאל, בוודאי חושש מר להצתת המקטרת בנר של חלב, משום שומן מן החי. אולם מה דעתך כאן לאסור, הלוא אין כאן אלא משום "נותן טעם לפגם" גרידא, אשר הינו מותר"??

"ידעתי גם ידעתי" - נענה החסיד החכם והשנון - "נותן טעם לפגם בלבד יש כאן, ולכאורה הרי זה מותר. למרות כי אף בדבר זה טועה אתה, הן ידידי "למדן" הוא, ולבטח יודע הוא כי "נותן טעם לפגם" אומנם בדיעבד מותר, אך 'לכתחילה' הינו אסור! ואלו מעשיך זה, כדין 'לכתחילה' נחשב... (=ראו בשולחן ערוך יורה דעה, סימן ק"ג). אך אף על פי כן טועה אתה בכוונתי, כי לא על שום נימוק זה עצרתי בעדך להדליק את הסיגר בנר הדולק".

"אז מאיזה טעם עצרת בעדי, אם לא מן הנימוק ההלכתי האמור"?? - תהה ה"למדן" באוזניו.

"טעמי ונימוקי אחר הינו לגמרי - עונה בנחת רבי שלמה גבריאל - ובכדי לסבר אוזניך, הסכת ושמע, ואלמדך אורחות חיים, כפי שלמדונו רבותינו ז"ל:

"שלמה המלך ע"ה מאיר לנו ב"ספר משלי" (טז, ד) יסוד גדול: "כל פעל ה' למענהו"! מפרש רש"י על פי המדרש: "הכול עשה בשביל קילוסו, כמו "ענו לה' בתודה" (תהלים קמז). יוצא מזאת, שכל פעולות אדם בעולם הזה, צריכות להיות מכוונות תוך מחשבה תחילה, שיבוא מהן שבח וקילוס לבורא עולם. ונמצא כי אפילו פעולה סתמית, דוגמת הדלקה של מקטרת, צריכה להוות עבור אדם סוג מסוים של "עבודת השם יתברך".

”זבמה ייודע אפוא, שלפנינו מעשה של ”עבודת השם”, שמא אין כאן רק מעשה הנאה בעלמא, ואם כן אין בו כלום?? אלא שאם האדם עורך ”הכנה” כלשהי למעשהו, ומתכוון לקראת מעשה ”עבודה” זו כיאה ויאות לעבודת מלכו של עולם, או אז נודע הדבר כי ”עבודת השם” יש כאן, ולא מעשה הנאה גרידא של עישון. אבל אם ניגשים לדבר באופן של ”דרך אגב” מבלי ”הכנה” כלשהי, מה ”עבודה” יש בדבר?! הלוא אפילו לפני מלך בשר ודם, להבדיל, אין אדם ניגש סתם ככה, בטרם לומד הינו כללי השירות אל נכון, ומבין לאשורו את אשר לפניו. מכל-שכן לפני מלכי המלכים הקב”ה!!

וכך סיים אותו חסיד לקחו לאברך הצורב:

”מדרך אדם המעשן ”מקטרת” [=כך בימים דאז], לאחר שהטבק מונח בתוכו, הינו לוקח חתיכת נייר וגוזר אותו דק, ועם גזיר נייר זה הריהו ניגש לנר ומדליקו, ואז הוא מטיל את פיסת הנייר הדולק לתוך המקטרת כדי להדליק בו הטבק ולהעלות עשן. נו, תוך כדי פעולות אלה, של גזירה והדלקה, בין כך ובין כך מחשב אדם במה שהוא עושה, ובדרך זו הינו עורך לעצמו ”הכנה” לעישון המקטרת, שאינו אלא מעשה ”עבודת השם” כאמור. אבל אתה, כשרצית להדליק המקטרת ”ישר מהנר” בין רגע, היכן היא ”עבודת ההכנה” שלך?? ואם ”הכנה” אין כאן, אזי גם ”עבודת השם” אין כאן, ומה הנך עושה אפוא בעישון כזה? הלוא ”חסיד” הנך חפץ להיות, לא כן?!!...

כאלה היו ”השגותיהם” של ”חסידים הראשונים” מחסידי פשיסחה וקוצק, ואיזביצא!

ואכן, היו מעידים חסידים זקנים מן הדור ההוא, גדולים וצדיקים היו רואים בחסיד מופלג זה דוגמה ומופת למי שמעשיו לשם שמים. וכפי שספרו, שפעם עמד רבי שלמה גבריאל ובידו מקטרת והעלה בו עשן. עבר שם בדיוק הרב הקדוש ה”שרף” ממוגלניצה, פנה אל חסיד שהיה לידו ואמר:

”התבונן נא במעשיו של חסיד, ולמד ממנו ”כיצד יש ליהודי להעלות עשן”... !

במחיצת קדשו של רבנו ה”בית יעקב” זי”ע מאיזביצא

ביום ז’ טבת בשנת תרי”ד, לקו המאורות, ורבנו הקדוש בעל ”מי השלוח” מאיזביצא, מייסד שושלת הקודש, עלה ונתבקש בישיבה של מעלה. ו”כל תלמידי אאזמו”ר זללה”ה שנפשם חפצה בתורת אמת” (=לשון מרן בעל ’אורחות חיים’ בהקדמה לספר הקדוש של אביו ’בית יעקב’) המשיכו להסתופף בצל בנו הגדול וממשיך דרכו בקודש, רבנו הגאון הקדוש בעל ”בית יעקב” זללה”ה, כשעליהם נמנה החסיד הישיש רבי שלמה גבריאל, שבינתיים עקר לעיר הבירה וורשה, שם היה לאחד מראשי חסידי איזביצא בעיר ואם

בישראל זו. למרות הפרש השנים הגדול בינו לבין רבנו ה"בית יעקב", שהיה צעיר הימנו לימים, הכניע עצמו החסיד הישיש לרבו "כעבדא קמא מריה" (=כעבד לפני רבו) בהתבטלות גמורה ומוחלטת, כאשר בכך, כמו גם במכלול הליכותיו הקמאיות מהווה הוא דוגמה ומופת לצעירי הצאן, כיצד נראה חסיד אמת זקן, שתקופת "פשיסחה" עוד זכה לראות בעיניו, וכמה חילופי משמרות היו מנת חלקו בארץ החיים, ואף על פי כן לא כהתה עינו ולא נס ליחה, וחסידותו משתמרת ומתברכת.

האברכים החדשים וצעירי הצאן, נמשכו לדמותו באופן מיוחד, בראותם בו חסיד למדן ובר דעת מופלג, שריד לדור קדומים שאיננו. מגוריו אמנם בוורשה העיר, אף עסקיו שם, אולם ליבו ומוחו נתונים לאיזביצה, בכל הזדמנות שיכול "להשתחרר" מעסקיו ולהשאירם בידי בני משפחתו, עוזב הוא הכול מאחוריו ומדלג בקפיצה לאיזביצה, על מנת להסתופף בצל מורו ורבו הקדוש. מתחבב רבי שלמה גבריאל על האברכים הצעירים המבקשים את קרבתו, ואלו הוא מצדו מעניק להם משפע תבונתו בעין טובה וברוח נדיבה.

באותם ימי "בראשית" בהנהגת מרן בעל "בית יעקב", החלה עדנה בחסידות. הרבי הקדוש מרע"ף "מלוא חופנים" מתורתו העמוקה והרחבה ומהנהגותיו הקדושות על הפונים אליו, אברכים צעירים כי מתדפקים על דלתו לראשונה, זוכים להתייחסות מיוחדת ולשיחות חסידות פנים אל פנים, כל אחד עם צרור משאלותיו בענייני עבודת השם יתברך, כאלו בן יחיד הנהו. ואלו אברכים הצעירים הללו, שטרם מכירים בהליכות חצר הקודש, נמלכים תחילה ברבי שלמה גבריאל הישיש, מה וכיצד להביע משאלותיהם בקדש פנימה, איך וכיצד לכתוב שאלות ב"קוויטל" וכדומה, והוא החסיד הישיש שומע ומבין, מביט ומקשיב באהבה ובתשומת לב. מזריך ומכוון, אבל תנאי אחד יש לו: מבקש הינו לשמוע אחר כך "מכלי ראשון" "מה ענה הרבי" על שאלה זו, ואיך הגיב לשאלה אחרת, כל עוד הדברים נוגעים לחיי הנפש בלבד, ולא לעניינים פרטיים של השואל כמובן... צימאנו של החסיד הישיש ממרום שנותיו, אינו יודע שבעה...

ומעשה באברך צעיר, רבי משה גילרנטר שמו, חתן טרי לבית הרב הגאון מרייוויץ, רבי אפרים פישל, מחסידי איזביצה הראשונים - שביקש להיכנס לשיחת "יחידות" אצל הרבי בעל "בית יעקב" (בשנים המאוחרות פסקה הנהגה זו). מקודם ניגש כמובן אל החסיד רש"ג, מכניסו בסוד השאלות שברצונו להרצות לפני האדמו"ר. שהה רבי משה ב'חדר הרבי" כמה ששהה, שאל מה ששאל ושמע מפי קדשו של הרבי את אשר שמע. לאחר פרק זמן יוצא הנהו מאת הקודש פנימה, ופניו זורחות מאושר, קיבל "הדרכה" ביד רחבה כפי שלא רבים זכו לקבל, מן הסתם בזכות חותנו הרב, מוותיקי החסידים דכאן... והנה, מיד עם צאתו מחדר הרבי, פוגע הינו בחסיד רבי שלמה גבריאל, שהמתין לו מכבר על הפתח והוא מפטיר באוזניו: "דע לך ידידי הצעיר, אנוכי כבר עומד ומתבונן בשעון למן אותו רגע שנכנסת לקודש פנימה אצל אדמו"ר, והנה נשתהית בקודש למעלה מעשרים

דקות תמימות!... כך שח אותו חסיד ישיש, מחסידי פשיסחה, באוזניו של אברך צעיר בן ט"ז, שטרם פרח זקנו...

לא מסתפק אותו חסיד, אלא לוקחו הצידה ו"חוקר" אותו, בכדי לשמוע הימנו "מה אמר הרבי". לבסוף, לאחר שהוא שומע הכול, הריהו מעניק לו "עצה טובה" לחסיד הצעיר - כי ישמור דברי קדשו של הרבי ששמע הימנו בייחוד, ויצפנם בליבו פנימה, מבלי לשתף בהם איש מחבריו האברכים הצעירים... ("שיחה" מיוחדת ומעניינת זו על כל פרטיה, נכתבה בשעתה בפנקס מיוחד בידי "בעל המעשה", אשר כיהן לימים כרבה של העיירות "רייוויץ" ו"מורד", ונדפסה לאחר פטירתו באחד מספריו שיצאו לאור בידי בניו).

ותשחק ליום אחרון

בשנותיו האחרונות, סובל רש"ג חולשה וייסורים, אף על פי כן לא חל בו רפיון כלשהו בתורתו ובתפלתו. וכאשר בשנת תרכ"ז נפטרת עליו עזרתו בחיים, שוב אינו מוצא עניין בישיבת כרכים של וורשה. עליו להכין לעצמו "צידה לדרך", והלוא "זוודא - קלילא, ואורחא - רחיקא"! (=הצידה קלילה, ואלו הדרך רחוקה היא! כתובות סז). אורז הוא מקצת מספריו ומטלטליו ועוקר מגוריו לעיירה "ראדזין" בכדי לשהות בה באחרית ימיו ושנותיו, סמוך ונראה למחיצת קדשו של רבו הגדול והקדוש בעל "בית יעקב" מאיזביצא (שהקדים לעבור לעיר זו שנים מספר קודם לכן).. ענייני "עולם הזה" שוב אינם מעניינים אותו כלל וכלל. אין הוא מבקש אף את קרבתם של צאצאיו ובני משפחתו, כדרכם של זקנים ובני שיבה... רק "שבתי בבית ה'" על "התורה ועל העבודה" בלבד - ודברי קדשו של הרבי כמובן, שהם נר לרגליו מימים ימימה...

והנה, תוקפת אותו מחלתו האחרונה ונופל הוא לערש דווי. מחלתו מתגברת, וניכר הדבר כי מתכוון אותו חסיד לעבור "לשם".. בני משפחתו של הרבי, בניו הגדולים: הגאון רבי גרשון חנוך הניך, אחיו החסיד רבי אברהם יהושע העשיל; וחתינו, רבי משה חיים סוכטשסקי ורבי עקיבא טננבוים, ועמם החתן הצעיר לבית יעקב, רבי שלמה קלעפפיש, כולם מתגוררים בחצר הקודש - מבקרים את החולה הישיש, שריד לדור קדומים, במצוות הרב הקדוש. ואלו הרבי בעצמו, מתעניין בכל יום בכל פרט ופרט משלום החסיד הגדול, משרידי חבורת "פשיסחה", אכן הוא בעצמו אינו מגיע לכאן ל"ביקור חולים", למרות שהמרחק מביתו של הרבי לכאן הינו כמעט אפסי... התמיהה רבה, העיניים שואלות, אולם איש אינו מעז כמובן להעלות את השאלה המתבקשת הזאת על דל שפתיו...

והנה, לפתע פתאום, בבוקרו של יום בהיר, לאחר התפלה מגישים לפני הרבי ה"בית יעקב" "כוס תה" של חמין לשתייה, כדרכו בקודש, אבל הרבי מסרב לנגוע בכוס. - - - "אינני מוכן לשתות, בטרם אלך כעת לבקר את החולה, ידידנו החסיד הישיש רבי

יומא דנשמתא – רבי שלמה גבריאל מפיטרקוב (ז' אלול)

שלמה גבריאל, המוטל על ערש דווי... מה יום מיומיים? איש אינו שואל, שכן הלוא "איש אלוקים קדוש הוא", ואין חסיד מהרהר אחר רבו חלילה.

ובכן, הרבי ה"בית יעקב" זי"ע, יחד עם פמליית בניו וחתניו הגדולים החשובים, הולכים לבקר את החולה, ועמו קבוצה מחסידי הנכבדים, הנלווים אל הביקור.

מכיוון שמגיע הרבי הקדוש לביתו של החולה, מביאים כיסא לרבי, אשר מתיישב למראשותיו של החולה הישיש השוכב במיטתו. מתפתחת שיחה ארוכה ביניהם, בין החסיד הישיש ובין הרב הקדוש, אולם איש מן המקורבים אינו מצליח לשמוע מלה. הדברים נאמרים בשקט, כמעט בלחש, ואלו הנוכחים בבית עומדים מרחוק, מתוך דרך ארץ ויראת הכבוד.

והנה לפתע, מגביה הרבי הקדוש את קולו. כל הנוכחים מטים אוזנם כאפרכסת, ולהשתאותם ולתימהונם, שומעים הם את הרבי הקדוש פונה בשאלה אל החסיד הישיש:

- "אמור נא לי, שלמה גבריאל, האם ירא הנך מן הגיהנום"?...

כל הנוכחים עוצרים נשימתם למשמע "השאלה", אך הדממה מופרת מיד, עם תשובתו החלושה של החסיד הפשיסחאי הזקן:

- "רבי קדוש! איני ירא כלל מן הגיהנום. על שום מה? לא מפני שסבור אנוכי כי לא חטאתי. אדרבה "חטאתי, עויתי ופשעתי"!.. אבל כלום יש לי לפחד מן הגיהנום?! הן חכמינו ז"ל הקדושים הורו לנו במדרש (שמות רבה, פרשה ז, אות ג) "כשם שקילוסו של הקדוש ברוך הוא עולה מתוך הצדיקים בגן עדן - כך עולה קילוסו מן הרשעים בגיהנום, שהם אומרים: ריבוננו של עולם: יפה דנתנו, יפה חייבתנו!!" (שם). אם כן, מה לי "יראה מגיהנום"?! הלוא לכשאבוא לשם, אתחיל תיכף ומיד בקילוסים לבורא עולם "יפה דנת, יפה חייבת"..."

כיוון שסיים החסיד הישיש רבי שלמה גבריאל ז"ל את הדברים הללו, עצם עיניו לנצח, ונשמתו הטהורה פרחת ושבחה אל יוצרה, כאשר מסביבו עומד רבו הקדוש מרן "בית יעקב", ועמו בניו וחתניו הקדושים וקבוצת החסידים שנלוותה אל "הביקור"... ויהי לנס.

לימים יכתוב הגאון הקדוש רבנו צדוק הכהן זצ"ל מלובלין, מגדולי תלמידי איזביצא, בספרו הקדוש והנודע "פרי צדיק" לפרשת נח (אות ה), בזה הלשון:

"וכמו ששמענו מחסיד אחד שאמר קודם מותו, שמה לו לפחד מגיהנום, כיוון שבו יזכה לומר שבח יפה כזה "יפה דנת, יפה חייבת"..."

מלווים לאדם לבית עולמו

לאחר מכן, עזב רבנו הקדוש את הבית, בכדי לשוב לביתו, ועמו פמליית החסידים. והנה אך הלכו צעדים אחדים על פני הרחוב, תיכף הגיעו לאוזניהם קולות מוסיקה וכלי זמר, שהתנשאו ובקעו מבית אחד מן הגויים המתגוררים בשכנות. נענה הרבי בפי קדשו ואמר:

“בפסוק כתוב “באבוד רשעים – רנה”. והרי כידוע “כי גם את זה לעומת זה עשה האלהים”, אם כן גם כאשר ה’סטרא אחרא’ מרגישה כי הלך לעולמו חסיד ואיש מעשה, הריהם נתקפים ברנה, רחמנא לצלן, וזהו אפוא פשר ה’שמחה’ שפרצה לפתע כאן אצל הגוי, מבלי שאפילו בעצמו ידע על מה ולמה...”

באותה שעה שלאחר ההסתלקות, טרם ההלוויה, לא נכח במקום איש מזרעו של הנפטר. בנו יחידו של הנפטר, הרב הגאון החסיד רבי מרדכי זאב רוזנטל, מחסידי איזביצא אף הוא, שכיחן כרבה של העיירה קולבייל ליד ווארשה, טרם שמע על ההסתלקות ועדיין נמצא בדרכו לראדזין, ששכנה מרחק רב מקולבייל. אי לכך, הוכרחו להלין המת לכבודו.

אולם למחרת לפנות בוקר, בטרם עלה השחר, פנה לפתע הרבי לעבר אחד ממקורביו שנכח בחדרו וכך אמר לו:

- “הנפטר ז”ל נגלה אליי ובפיו תרעומת, מדוע משהים את גופו מן הקבורה, ומעכבים אותו בלכלוך של “העולם הזה”?! ואכן – הפטיר רבנו – צודק הינו לגמרי: וכי מה יש כאן להמתין על בנו, הרב מקולבייל, וכי ל’קדיש’ שלו הינו זקוק?.. והרי כבר אמרו לנו חכמינו ז”ל (זוהר הקדוש) “כבד את אביך” – הא כיצד? במצוות ובמעשים טובים, שהבן מקיים אותם... ואת זה יש לו כנראה די והותר מבנו, הרב מקולבייל”!...

ציווה הרבי לבלתי ימתינו עוד עם מסע ההלוויה, אלא יתחילו מיד בהתקנת “ארון” חדש לכבודו של הנפטר (=כמנהג בני חו”ל שהם מקברים המת בארון). לאחר פרק זמן לא ארוך מוכן היה ארון חדש כמצוותו של רבנו, שנעמד ליד מפתן החלון בביתו נאווה קודש וציווה להראות למול עיניו הקדושות את הארון, לראות באם מתאים הינו לפי כבוד הנפטר.

לאחר מכן יצא מסע ההלוויה בנוכחות החסידים ובני משפחתו של הרבי לבית העלמין המקומי, ואלו הרבי הקדוש עומד ומביט בעיניו דרך החלון לאורך כל מסע ההלוויה עד לבית העלמין, אבל אינו יוצא להשתתף וללכת בעצמו. באוזני מקורבו, מפטיר הרבי דברים אחדים בשבחו של הנפטר, באומרו בלשון קדשו:

- “ער איז געוועזען א ‘עילוי’ אין חסידות”... (=הוא היה ‘עילוי’ בחסידות)

בבוקר למחרת, הגיע סוף כל סוף הבן הגדול, הרב מקולבייל, לעיר ראדזין, אולם תיכף נוכח לראות כי איש אינו ניגש אליו ולא מדבר אתו... אז הבין ותפס כי הגיע כבר "לאחר מעשה". עבר אפוא לבית אביו הנפטר, "ישב" על הקרקע כדין, והחל לקבל תנחומים על המת...

"תם ונשלם" פרק תולדותיו של חסיד ישיש, גדול בתורה ובחסידות ומשרידי חסידי פשיסחה, תלמיד וותיק ונאמן לרבנותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא-ראדזין, הרב החסיד המופלג רבי שלמה גבריאל זצ"ל מפיעטרקוב, ומנוחתו כבוד בראדזין.

כל הקורות בימיו האחרונים של אותו חסיד, סיפר והעביר ברבות הימים עד ראייה ונוכח, החסיד המופלג רבי שלמה קלעפפיש ז"ל, חתנו של רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זצלה"ה, באוזני נכדו ונושא שמו, החסיד הלמדן והידוע רבי שלמה גבריאל מרגליות ז"ל מווארשה, בנו הצעיר של הרב מקולבייל הנזכר, המוציא לאור של עשרות ספרים תורניים וחסידיים בשנים של טרם השואה, וידוע כאחד המיוחד שזכה לברר מקחו של צדיק, ולהוציא לאור את מרבית ספריו של מורו ורבו הגאון הקדוש רבנו צדוק הכהן זצלה"ה מלובלין (=נספה בשואה בעיר לודז', שם התגורר בשנותיו האחרונות, בשנת תש"ב), והוא חרט את הזיכרונות הללו עלי ספר "ליקוטי שמחה" (לרבי שמחה בונם שרפהארץ, לודז' תרצ"ז) - ומשם הובאו הדברים לכאן.

זכותם של צדיקים וחסידים יגן עלינו ועל כל ישראל, ויהיו מעשיהם הטובים אור לנתיבותינו בבריאות ובנחת, אמן כן יהי רצון:

וזרעו לברכה

ואלה זרעו ויוצאי חלציו הידועים, שזכה להשאיר אחריו לברכה.

א) הרב הגאון החסיד רבי מרדכי זאב זצ"ל, רבה של קולבייל, שלידי וורשה. ממנו נדפסו ויצאו הספרים "קול הרמ"ז" ו"תפארת הצדיקים", אשר יצאו לאור בידי בנו הדגול החסיד רבי שלמה גבריאל ראזנטהאל זצ"ל (הי"ד), וכאמור. (=מן רבי שלמה גבריאל מפיעטרקוב בעצמו, שרדו אך דברי תורה מעטים, שנדפסו זעיר פה וזעיר שם).

בנו הגדול של הגאון החסיד רבי מרדכי זאב, היה הרב הגאון רבי אברהם צבי הירש מרגליות זצ"ל, אשר כיהן כרבה של "גלוסק" בפולין, בשנת תרס"ח עלה והתיישב בעיר הקודש ירושלים ת"ו עם בניו ובני משפחתו, ומנוחתו כבוד בהר

הזיתים. נפטר ביום י' מנחם אב תרע"ג. מדברי תורתו יצא לאור הספר "קרבן אורה" על התורה, ועוד כתבים פזורים בידי נכדיו שחיים עמנו לאורך ימים ושנים.

ב) בתו מרת פערלא, נישאה להחסיד הנודע רבי אברהם אבא לאנדשטיין ז"ל מווארשא, בנו של החסיד הנודע לשם ולתהילה, רבי חנוך הענוך לאנדשטיין ז"ל (זקנו אבי אמו של מרן בעל "שפת אמת" זצ"ל מגור - הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי זצ"ל, אבי מרן ה"שפת אמת", שהיה נשוי בזווגו השני לבתו של רבי חנוך הענוך). מרת פערלא ע"ה נפטרה בגיל צעיר, ולאחר מכן נשא בעלה החסיד רבי אברהם אבא ז"ל בזיווגו השני את אחותה הצעירה, מרת חנה פייגה ע"ה (אף היא נשואה הייתה מקודם לאיש אחר בזווגה הראשון).

רבי אברהם אבא נפטר בשנת תרמ"ו, ומנוחתו כבוד בעיר וורשה. ואלו גיסו, הגאון רבי מרדכי זאב זצ"ל מקולבייל, נפטר לבית עולמו ביום ח' מרחשוון תרנ"ג לפ"ק. תנצב"ה.

הרב הנאון הצדיק בוצ"ק
חוי"פ נ"י ע"ה שה"י בנש"ק
המפורסם בקש"ת מוהר"ר
מרדכי יוסף אלעזר
שלי"מ א מראדזין .

ב"ה גם אנכי הח"מ
אקבל אי"ה ספר
אחד הנקוב בשם קול
הרמ"ז מהרב הגדול
החסיד המפורסם שה"י
פקש"ת מוהר"ר מרדכי
זאב זצ"ל האבד"ק
קאלביעל זהרב החסיד
המפורסם מוהר"ר שלמה
גבריאל זצ"ל בעמ לאמו
מצית הדפוס ברשיון
הלענוזר כפי המחיר אשר
יושת עלי מכן הרב המחבר
ה"ה האבד"ק המופלג
מוהר"ר שלמה גבריאל
נ"י המולאו לאור ומלוא
לחלקו ציעקב ולהפיזו
בישראל .

הבעה"ת אור ליום ג' ו'ארא
תר"ם לפ"ק פה ווארשא.
מרדכי יוסף אלעזר
לייניך

שער הספר 'קול הרמ"ז' לרבי מרדכי זאב מקולבייל
בן רש"ג, לצדו הסכמת מרן בעל 'תפארת יוסף' זי"ע